

เพื่อประโยชน์ของอนาคต หน้าที่เช่นนี้ประวัติศาสตร์ไม่ต้องการประวัติศาสตร์ต้องการแสดงให้เห็นแต่เพียงว่าเกิดอะไรขึ้นจริงๆ (it wants to show only what really happened หรือในภาษาเยอรมันว่า wie es eigentlich gewesen) ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้เองต่อมาได้กลายเป็นแนวทางในการเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ โดยยึดหลักการที่ว่า "ประวัติศาสตร์มิใช่การคาดคะเนแบบปรัชญา (Philosophy) หรือเป็นตัวละครของงานศิลปะ หรือเป็นความบันเทิง หรือเพื่อศีลธรรม การเสนอข้อเท็จจริงอย่างเคร่งครัดเป็นกฎอันสูงสุดของการเขียนประวัติศาสตร์" ซึ่งอำนาจประโยชน์ต่อวงการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และงานค้นคว้าโดยทั่วไปเป็นอันมาก รวมทั้งความพยายามที่นำวิธีการทางสังคมศาสตร์เข้ามาเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการของนักประวัติศาสตร์ให้ดีขึ้น ซึ่งนับว่า Ranke ก็เป็นคนหนึ่งในบรรดานักประวัติศาสตร์แนว Historicism ในระยะนั้น

และแนวความคิดของนักประวัติศาสตร์ กลุ่ม Historicism นี้เองที่ส่งอิทธิพลไปสู่การกำหนดแนวทางในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้แก่เด็กนักเรียนเยอรมัน ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมขึ้นไป โดยมุ่งสอนแต่ข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ (Historical Facts) ที่ได้เลือกเฟ้นมาจากผลงานอันมีชื่อเสียงของนักประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในขณะนั้น และที่สำคัญก็คือการกำหนดจุดประสงค์ (Objectivity) ที่สำคัญในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก็คือ "มุ่งสร้างและพัฒนา (Development) จิตใจนักเรียนให้มีความเป็นเยอรมัน (Deutschland uber allse ประเทศเยอรมันนี้เหนือสิ่งอื่นใด)" ซึ่งผลที่ตามมาก็คือความสามารถของประเทศเยอรมันนี้ที่สามารถสร้างทรัพยากร กำลังคนของประเทศใหม่ทั้งคุณภาพ ความสามารถ ความขยันขันแข็ง และการเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ จึงได้มีความมั่นคง ก้าวหน้า และเจริญรุ่งเรือง ซึ่งทั้งหมดเกิดจากอิทธิพลของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (Historical Process) อันถือได้ว่ามีส่วนเป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาชาติเยอรมันนี้ตั้งแต่อดีตคือทุกยุคทุกสมัย จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงจุดประสงค์และอุดมการณ์ดังกล่าวไปแต่อย่างใดเลย

ประเทศอังกฤษ

อังกฤษเป็นประเทศที่ 3 ถัดจากประเทศเยอรมันนี้และประเทศสเปนที่ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์และได้บรรจุให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่ง

ในระยะเริ่มแรก (เกิดขึ้นตอนปลายของศตวรรษที่ 16) โรงเรียนในอังกฤษส่วนใหญ่มุ่งหมายที่จะใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นแนวทางในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ของเด็กนักเรียนให้มีความรักชาติ เพราะในช่วงนั้นประเทศอังกฤษกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ (Crisis) ครั้งสำคัญโดยมีข้อขัดแย้งกับประเทศสเปน ซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศที่เข้มแข็งที่สุดในยุโรป ใน ค.ศ. 1567⁸ สเปนได้โจมตีกองเรือของอังกฤษซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเซอร์ฟรานซิส เดรก (Sir. Francis Drake) เป็นการตอบแทนการปล้นทองของสเปนที่ขนาบมาจากโลกใหม่ (สหรัฐอเมริกา) อีก 21 ปีต่อมาในปี ค.ศ. 1588 อังกฤษก็พร้อมที่จะทำสงครามกับสเปน และสามารถทำลายกองทัพเรือชั้นเยี่ยม Spanish Armada⁹ ลงได้สำเร็จ กลายเป็นมหาอำนาจแทนสเปน ในช่วงนี้แนวการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ยังคงเป็นไปตามเดิมมุ่งในเรื่องความรักชาติเป็นสำคัญ แต่ก็ยังสอนเป็นภาษาละตินและเป็นอยู่เช่นนี้จนถึงกลางศตวรรษที่ 18 นับตั้งแต่หลัง ค.ศ. 1731 เป็นต้นมาอังกฤษก็เริ่มใช้ตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ สำหรับจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนที่สำคัญก็คือ “มุ่งเตรียมคน เพื่อให้ประสบการณ์และสามารถเผชิญชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี”

ในปี ค.ศ. 1830 อาโนลด์ (Arnold) แห่งโรงเรียนรักบี้ (The Rugby School) ได้เบนมือเริ่มนำวิชาประวัติศาสตร์บรรจุเข้าไว้ในหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีระเบียบมากยิ่งขึ้น

ต่อมา Professor Cox ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับวัยของเด็กที่ควรจะเริ่มเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเขากล่าวว่า “เด็กวัยก่อนอายุ 12 ปี ยังไม่ควรเรียนวิชาประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง แต่อาจเรียนรู้อย่างเป็นบางเรื่อง เช่นเกี่ยวกับสิ่งหรือบุคคลในประวัติศาสตร์ เป็นต้น สำหรับการคัดเลือกเรื่องเพื่อนำมาสอน ครูจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ยึดจุดประสงค์ต่างๆ ไปของหลักสูตรเป็นหลัก หลังจากนั้นก็จะแบ่งเนื้อหาหรือเรื่องทีคัดเลือกได้แล้วออกเป็นตอนหรือบท เช่น

ตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์นิยายสมัยโบราณของพวกทิวตัน (Tuton) และพวกสแกนดิเนเวียน (Scandinavian) เนื้อหาสำคัญจะเกี่ยวกับความเจริญของยุโรปในสมัยเริ่มต้น เป็นระยะที่มนุษย์ยังมีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

⁸ สมบูรณ์ ธรรมครองอาคม รัส. ประวัติศาสตร์อารยธรรมโลก, (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518)

ตอนที่ 2 ประวัติศาสตร์กรีกและโรมัน เป็นเรื่องราวและวิวัฒนาการเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรม

ตอนที่ 3 ประวัติศาสตร์ยิว เป็นเรื่องของอารยธรรมหลักตามศีลธรรมและการมีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของมนุษยชาติ

ตอนที่ 4 ประวัติศาสตร์การเผยแพร่วิทยาศาสตร์ศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระคัมภีร์ในคริสตศาสนาตลอดจนวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์ยุโรป

ตอนที่ 5 ประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด การงาน และความเจริญในด้านต่างๆ ของชนชาติอังกฤษ

สำหรับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะต้องใช้เวลาการเรียนการสอน 3 ปี ติดต่อกัน Prof Cox ได้ให้แนวทางของหลักสูตรไว้ ดังนี้

บท 1

เนื้อเรื่องทั่วไปที่ 1 เกี่ยวกับโซคซตาของชาวคริสเตียน แยกเป็น

- 1.1 พระเจ้าซีโอดอร์ แห่งทาร์ซุส สมัยเคลติก ซึ่งมีอิทธิพลของพวกโรมันและทิวัตัน
- 1.2 พระเจ้าเฮนรี่ที่ 2
- 1.3 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 กับโป๊ป
- 1.4 กษัตริย์สมัยทิวกอร์
- 1.5 กบฏพิวริตัน
- 1.6 เวสเลย์
- 1.7 สมัยการอลิกเป็นอิสระ

เนื้อเรื่องที่ 2 เกี่ยวกับชาวคริสตังทางฝ่ายโลก

- 2.1 อังกฤษในสมัยโรมัน
- 2.2 ลักษณะการในสมัยทิวัตัน
- 2.3 สมัยพระเจ้ามะหะหมัดมีอำนาจ
- 2.4 สมัยสงครามกับศาสนาอะหะหมัด
- 2.5 แชนมัวร์เผ่าจักรวรรดิเข้ามาในประเทศสเปน

- 2.6 ชาติต่างๆ มีอำนาจขึ้น
- 2.7 สัญญาสันติภาพแห่งเวสต์ฟาเลีย
- 2.8 สนธิสัญญาแห่งยูเทร็คท์
- 2.3 การเจรจาตกลงที่เวียนนา
- 2.10 สถานการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่ 1

เนื้อเรื่องที่ 3 สมัยอังกฤษกับไอร์แลนด์รวมเข้าด้วยกัน

- 3.1 สมัยชาวแซกซ์ที่มีอำนาจ และอังกฤษรวมเป็นชาติ
- 3.2 สมัยแรกที่จะรวมไอร์แลนด์
- 3.3 สงครามเวสต์
- 3.4 สมัยแรกที่คิดจะรวมสกอตแลนด์
- 3.5 เหตุผลที่สกอตแลนด์จำต้องรวมกับอังกฤษ
- 3.6 สมัยต่อไปที่พยายามจะรวมไอร์แลนด์
- 3.7 ไอร์แลนด์
- 3.8 สถานการณ์ปัจจุบัน

เนื้อเรื่องที่ 4 ผู้ที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์

- 4.1 บีต (Bede)
- 4.2 พวกแองโกล-แซกซ์
- 4.3 ฟร็อซาร์
- 4.4 ตะวันดิซ โรปเปอ
- 4.5 เบ็มบิส เอเว็ลลีน
- 4.6 จดหมายของพระนางวิกตอเรีย
- 4.7 พวกสื่อข่าวสงคราม และแถลงข่าวของอังกฤษ

บท 2

เนื้อเรื่องที่ 1. อังกฤษกับฝรั่งเศสแย่งอำนาจ

เนื้อเรื่องที่ 2. อังกฤษกับสเปนแย่งอำนาจเผด็จการวรรณะและการทะเลาะกันทางศาสนา

- เนื้อเรื่องที่ 3. อังกฤษกับฝรั่งเศสแย่งเมืองซันกัน สงคราม 100 ปี
- เนื้อเรื่องที่ 4. อังกฤษกับฮอลันดาแย่งอำนาจทางเมืองซัน
- เนื้อเรื่องที่ 5. เสียดินแดนทางคานาอเมริกา แต่ให้ดินแดนทางอินเดีย และ
คานาดา
- เนื้อเรื่องที่ 6. อังกฤษและเยอรมันแผ่อำนาจเศรษฐกิจและเมืองซัน
- เนื้อเรื่องที่ 7. สถานการณ์ทางอุตสาหกรรม

บท 3

- เนื้อเรื่องที่ 1. ทบทวนบทที่ 2
- เนื้อเรื่องที่ 2. กษัตริย์กับขุนนาง
- เนื้อเรื่องที่ 3. กษัตริย์กับพลเมือง
- เนื้อเรื่องที่ 4. การคั่นร่นของพลเมืองที่จะมีเสียงทั่วไปในการปกครอง
- เนื้อเรื่องที่ 5. สรุปความทั่วไป (ให้เห็นความที่เด่น ในแง่สังคมทั่วไป

เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้เข้าใจลักษณะใหม่ๆ โดยทั่วไป ก่อนที่นักเรียนจะออกจากโรงเรียนไป ฉะนั้นความตอนท้ายนี้ จึงมีความสำคัญในทางทำนุการอบรมให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ให้คำนึงถึงเหตุการณ์ที่แล้ว ๆ มา และเข้าใจสถานการณ์ในปัจจุบันได้ดี โดยเข้าใจหน้าที่ของตนที่พึงมีต่อชาติโดยส่วนรวมคล้าย ๆ กันว่า ก่อนจะจากกันไป นักเรียนเข้าใจเรื่องชาติว่าอย่างไรบ้าง และนักเรียนมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชาติอย่างไร

กล่าวโดยสรุป สำหรับประเทศอังกฤษ การสอนประวัติศาสตร์มุ่งให้เกิดความรักชาติน้อยกว่าประเทศทางยุโรปอื่น ๆ แต่จุดมุ่งหมายอันแท้จริงในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนนั้นเป็นไปเพื่อให้บรรลุความจริง และเพื่อการสอบหลักฐานข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ มากกว่าเรื่องอื่น ๆ

ประเทศฝรั่งเศส

หลังจากวงการศึกษาในยุโรปได้พากันยอมรับแนวความคิดและหลักสูตรประวัติศาสตร์ของโคเมนีอุส (Comenius) แล้วเยอรมันนี้และอังกฤษจะเป็นชาติชั้นนำในด้านการเรียนการสอนและยอมรับความสำคัญและการมีคุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์ ต่อจากนั้นประเทศฝรั่งเศสจึงก้าวเข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้เริ่มจากจุดตั้งเดิมใน ค.ศ. 1731 รอลแลง (Rol-

lin) นักศึกษาชาวฝรั่งเศสได้เสนอบทความชื่อ “Treatise on Studies” โดยสาระสำคัญของบทความเน้นความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ว่า “ประวัติศาสตร์ถ้าได้สอนกันดีแล้ว ก็เท่ากับเป็นบ่อเกิดจรรยาสำหรับคนทั่วไป เพราะประวัติศาสตร์ให้เห็นความชั่วช้า เปิดโปงให้เห็นความดีที่หลกลวงและซัดคั้นให้เห็นความผิดและความลำเอียง ประวัติศาสตร์ชี้แจงให้เห็นด้วยตัวอย่างมากมาย ดีไปกว่าที่จะมานั่งพรวดพราดกันว่าไม่มีอะไรที่จะสำคัญและน่าสรรเสริญไปยิ่งกว่า เกียรติยศ และความเที่ยงธรรม”

ในราวฐานปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งขณะนั้นวิชาประวัติศาสตร์ได้สอนกันแพร่หลายและกว้างขวางในโรงเรียนต่าง ๆ ในเยอรมันนี้ ทั้งมัธยมและประถม ส่วนประเทศฝรั่งเศสขณะนั้นมีการปฏิวัติครั้งใหญ่ในศตวรรษนั้น การเรียนการสอนประวัติจึงมีบรรยากาศเน้นและให้ความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนประวัติศาสตร์การปฏิบัติ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายต้องการที่จะรื้อชาติฝรั่งเศสให้รักและเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่นักเรียนต้องเรียนก็คือ เรียนประวัติศาสตร์ชาติต่าง ๆ ก็มีการเน้นเรื่องราวและความเป็นมาเกี่ยวกับศิลป วัฒนธรรม และอุตสาหกรรมของฝรั่งเศส

ในเวลาต่อมา เมื่อฝรั่งเศสก้าวเข้าสู่ยุคการมีอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน ประวัติศาสตร์ก็กลายเป็นเครื่องมือสนับสนุนเกียรติคุณของสมเด็จพระมหากษัตริย์พระดิถีลักษณะของประวัติศาสตร์ในตอนนั้นมุ่งทำนองเป็นแบบ “คำถามคำตอบ” และถือเป็นหน้าที่ของคริสตมามกะที่จะต้องพึงรู้หลักปฏิบัติต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์พระดิถี โดยสอดแทรกข้อคำถามไว้ในเนื้อหาเช่น

ถาม มีเหตุผลพิเศษประการใดหรือที่เราพึงจะแสดงความจงรักภักดีอย่างยิ่งต่อองค์สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินที่ 1 พระมหากษัตริย์พระดิถีของเราทั้งหลาย

ตอบ ครั้น, คือพระองค์เป็นผู้ที่พระเจ้าได้ทรงเลือกมาในยามวิบากเพื่อก่อตั้งและคุ้มครองศาสนาของบรรพบุรุษของเรา พระองค์ได้ทรงจัดให้มีความสงบภายในโดยพระบัญญัติอันสุขุมลึกซึ้ง และได้ปกป้องรักษาประเทศชาติของเราด้วยแขนอันเรอเดชของพระองค์

จากลักษณะดังกล่าวพอจะสรุปความมุ่งหมายของการเรียนการสอนในโรงเรียนของฝรั่งเศสขณะนั้นก็คือเน้นในเรื่องความรักชาติ ซึ่งหมายถึงการอบรมประการแรก กับการมีจิตใจยึดหลักอุดมการณ์แห่งชาติตนก็คือ “การเป็นผู้มีความเป็นชนชาวฝรั่งเศสอย่างแท้

จริง” หมายถึงการเป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดอย่างชาวฝรั่งเศส และมีการกระทำเพื่อความรุ่งโรจน์ (Prestige) และการมีหน้ามีตา (glory) ของประเทศฝรั่งเศส

สำหรับรูลโซ (Jean Jacques Rousseau, ค.ศ. 1712-1778) นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส ผู้ซึ่งวางหลักการศึกษาค้นคว้าไว้ในหนังสือชื่อ “Emile” และในด้านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์รูลโซก็ได้ให้ความเห็นว่าควรเน้นการสอนประวัติศาสตร์โดยยึดหลักเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์เป็นเกณฑ์สำคัญ

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1890 เป็นต้นมา วิชาประวัติศาสตร์ก็เป็นที่นิยมแพร่หลายเข้าไปในวิทยาลัยต่างๆ ในช่วงนั้น ได้มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เกิดขึ้นกล่าวคือนักศึกษาได้พากันถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์กันว่า “ผู้เรียนจะได้อะไรจากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์” ในเวลาต่อมาความกระฉับกระเฉงเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวจึง ได้ยุติโดยคำตอของ Seignobos ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศส ได้ให้ความเห็นในปี ค.ศ. 1897 ว่า “เราไม่ได้เรียนประวัติศาสตร์เพื่อบทเรียนทางศีลธรรมหรือจริยธรรม หรือแม้แต่เพื่อเรื่องราวอันตื่นเต้นพิสดาร วัตถุประสงค์ 3 อย่างนี้พยายามสอนคนได้ดีกว่าประวัติศาสตร์ แม้แต่เพื่อให้เกิดความรักชาติ และความจงรักภักดีเราก็ไม่ได้มุ่งเช่นนั้น เพราะในเรื่องราวเดียวกันผู้อ่านผู้ฟังต่างคนก็ต่างสรุปความเห็นของตนไปตามประเทศหรือคณะ พรรคของตนเป็นใหญ่ เมื่อประเทศและคณะพรรคมีความสำคัญเหนือบุคคลเช่นนั้น ใคร ๆ ก็จะต้องหรือแก้ไขประวัติศาสตร์ให้ผลเป็นไปตามที่ตนปรารถนา คุณค่าของประวัติศาสตร์อยู่ที่ต้องประกอบด้วยความจริง ฉะนั้นเราจึงหวังจะได้เพียงความจริงจากประวัติศาสตร์เท่านั้นเอง” และจากแนวความคิดของ Professor Seignobos ดังกล่าวนั้นเองได้กลายเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับของวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศฝรั่งเศสขณะนั้น

สำหรับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสนั้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เสรีจสนองก็ยังคงมีรูปแบบเช่นเดิม กล่าวคือมีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์อารยธรรมและความเจริญของชนชาติต่างๆ ควบคู่กันไปกับการเรียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศฝรั่งเศส ทั้งนักเพื่อเป็นการปลุกฝังให้เด็กฝรั่งเศสได้เรียนรู้ถึงภาระหน้าที่ของคนฝรั่งเศส และใช้เป็นแนวในการดำรงชีวิตเมื่อเติบโตต่อไปในภายภาคหน้า

เนื้อหา	ระดับ
นิทาน นิยาย ชีวประวัติทั้งที่เป็นจริงและที่เป็นไปในการทำงานของอัครราชย์ เรื่อง การเดินทางและการสนทนาจากรูปภาพ	เตรียมประถม
เรื่องราวและการสนทนาเกี่ยวกับคนสำคัญและเหตุการณ์สำคัญของชาติ	ระดับประถมศึกษา ปท 1
เรื่องราวและการสนทนาเกี่ยวกับคนสำคัญและเหตุการณ์สำคัญของชาติ (ต่อ)	ปท 2
ประวัติศาสตร์ประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่แรกเริ่มถึง ค.ศ. 1610	ปท 3
ประวัติศาสตร์ประเทศฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ. 1610-1871	ปท 4
ประวัติศาสตร์กรีกและโรมัน	ปท 1
ประวัติศาสตร์โลกในสมัยกลางจนถึงปลายคริสตศตวรรษที่ 15	ปท 2
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันถึง ค.ศ. 1787	ปท 3
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันระหว่าง ค.ศ. 1787-1889 และประวัติศาสตร์การปกครองของฝรั่งเศสในคริสตศตวรรษที่ 19	ปท 4
ประวัติศาสตร์ยุโรประหว่างคริสตศตวรรษที่ 10-15 ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน ปลายคริสตศตวรรษที่ 18 และประวัติศาสตร์สมัยโบราณกรีกและบุรพาประเทศ	ปท 5
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถึง ค.ศ. 1815	ปท 6
ประวัติศาสตร์สมัยโบราณโรมันและยุโรปจนถึงคริสตศตวรรษที่ 10	ปท 6
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน ตั้งแต่ ค.ศ. 1815	เตรียมอุดม

ประเทศสหรัฐอเมริกา

การสอนประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาเริ่มตั้งแต่สมัยยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยเริ่มมีการสอนในโรงเรียนและวิทยาลัยที่บอสตันก่อน ต่อมาก็มีการสอนที่นิวยอร์กและฟิลาเดลเฟีย ในระยะแรกเรียนโดยใช้ตำราของอังกฤษ เนื้อหาที่เรียนเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ของอังกฤษทั้งหมด ต่อมาใน ค.ศ. 1776 ภายหลังการประกาศอิสรภาพแล้ว John M' Cullock ก็เริ่มต้นสร้างงานประวัติศาสตร์อเมริกันขึ้น การเรียนการสอนประวัติศาสตร์เริ่มมีความสำคัญยิ่งขึ้นนับตั้งแต่สหรัฐอเมริกาต้องทำสงครามกับอังกฤษในปี ค.ศ. 1812 เริ่มจากรัฐบาลแห่งมลรัฐแมสซาชูเซตออกกฎหมายบังคับให้โรงเรียนทุกแห่งจัดให้มีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และเน้นให้ต้องสอนเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา” (History of the U.S.A) ในเวลาหลังจากนั้นระหว่าง ค.ศ. 1827-1850 รัฐอื่นๆ ก็ดำเนินการตามโดยเริ่มจากนิวแฮมป์เชอร์โรดไอแลนด์ และเวอร์จิเนีย เป็นต้น สำหรับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัย เริ่มมีกฎหมายบังคับให้ทางมหาวิทยาลัยต่างๆ บรรจุนำไว้ในหลักสูตรนับตั้งแต่ ค.ศ. 1847 เป็นต้นมา ซึ่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) และมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan University) เป็นสองมหาวิทยาลัยแรกที่ได้ให้ความสำคัญและเริ่มต้นขึ้นก่อน และกำหนดด้วยว่าผู้ที่เข้าเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยจะต้องผ่านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาเป็นขั้นพื้นฐานมาแล้ว

ค.ศ. 1890 สหรัฐอเมริกาก็เริ่มกระตือรือร้นที่จะพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกับการเรียนการสอนที่ใช้กันอยู่ในประเทศเยอรมันนี ขณะนั้นซึ่งได้ก้าวหน้าไปมากแล้ว (การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของประเทศเยอรมันนี ในระยะนั้นเน้นการปลูกฝังอบรมและสร้างจิตใจนักเรียนให้มีความเป็น “คนเยอรมัน” (Deutehland uber alles) เยอรมันเหนือสิ่งอื่นใด) ในช่วงนี้สมาคมนักการศึกษาแห่งชาติได้มีบทบาทเข้ามาดำเนินการในเรื่องนี้ โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวน 10 คน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาปรับปรุงและดำเนินการร่างหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ในที่สุดได้ตกลงกำหนดให้มีการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา (Secondary School) โดยทั่วไปเป็นเวลา 7 ปี ติดต่อกันไป

สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาในช่วงนี้ ก็ได้มีการพิจารณากำหนดหลักสูตรชั้นใหม่ โดยสมาคมการศึกษาแห่งชาติได้แต่งตั้ง คณะกรรมการจำนวน 7 คน มี Andrew McIlhain⁹ เป็นประธานกรรมการชั้นพิจารณาหลักสูตร และตกลงให้มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยเป็นเวลา 4 ปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรประวัติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา

ชั้น	เนื้อหาที่เรียน
ปีที่ 1	ประวัติศาสตร์ยุคโบราณจนถึง ค.ศ. 800 หรือ 843
ปีที่ 2	ประวัติศาสตร์ยุคกลางและประวัติศาสตร์ยุโรปยุคปัจจุบัน
ปีที่ 3	ประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ
ปีที่ 4	ประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองของสหรัฐอเมริกา

สืบเนื่องจากการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1890 เป็นต้นมา เป็นผลให้วงการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ต้นตัวและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีการเขียนตำราเพื่อใช้ประกอบการสอนในวิชาเป็นจำนวนมากเท่าที่มีอยู่ก่อนหน้าก็ได้พยายามดำเนินการปรับปรุงทั้งนี้โดยถือตามแนวทางความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ทั่วไประดับมัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัยทั้ง 2 ชุด ดังกล่าวข้างต้นเป็นบรรทัดฐาน ยิ่งไปกว่านั้นจุดประสงค์ (Aims) และแนวการสอน (Teaching Line) สำหรับวิชาประวัติศาสตร์ในช่วงดังกล่าวก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือยึดแนวทางที่ว่า "การสอนนั้นมีใช่เป็นการสอนประวัติศาสตร์ แต่เป็นการสอนเด็กในวิชาประวัติศาสตร์ จิตวิทยาเด็ก (Child Psychology) จึงเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการสอนเพื่อให้ได้ผลดี ในขณะที่เดียวกันปัญหาความเกี่ยวพัน (Link) ระหว่างวิชา กับสภาพและปัจจัยของสังคมก็ได้มีส่วนนำเข้ามาพิจารณาและจัดรวมไปด้วยในกระบวนการเรียนการสอน (Educational Process) ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าในบรรดาความรู้ทั้งความที่จะสอนให้แก่เด็กจะต้องนำมาซึ่งประโยชน์ให้แก่เด็กอย่างแท้จริงและสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมและเป็นไปตามความต้องการของสังคมปัจจุบันสำหรับเขาเมื่อเขาได้เติบโตขึ้น และนักคือเกณฑ์พิจารณาตัดสินว่าจะสอนอะไรในอดีตหรือในวิชาประวัติศาสตร์ขณะนี้

⁹ Henry Johnson, *Teaching of History*, (New York : 1940), pp. 59-61)

อย่างไรก็ตามแนวทางการเรียนการสอนดังกล่าวก็ได้มีการปรับปรุงในเวลาต่อมา
ทั้งนี้เนื่องจากมีเสียง ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดและวิธีการดังกล่าว ดังนั้นสมาคมการ
ศึกษาแห่งชาติจึงได้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นพิจารณาในปี ค.ศ. 1911 และ
ในระยะนี้เองที่ระบบการศึกษาทั่วประเทศของสหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่โดย
เริ่มต้นใช้แผนการศึกษา 6-3-3 กล่าวคือ

1. ระดับประถมศึกษา (Elementary School) ใช้เวลาเรียน 6 ปี
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High School) ใช้เวลาเรียน 3 ปี
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Senior High School) ใช้เวลาเรียน 3 ปี

สำหรับจุดมุ่งหมายในการสอนทางกระทรวงศึกษาธิการแห่งสหรัฐอเมริกา (U.S. Bureau of Education) ได้จัดพิมพ์เป็นเอกสารแถลงงาน (Bulletin, 1916, No. 28) แจก
จ่ายเพื่อให้โรงเรียนมัธยมทั่วประเทศได้มีความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการมีหน้าที่ที่จะต้องป้อน
ฐานการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา (Social Studies) ให้แก่เด็กโดยมีหลักการที่ว่า “เป็นการสอน
วิชาสังคมศึกษาเพื่อเป็นเครื่องประกันสำหรับความต้องการในอนาคตของเด็ก”

แนวโน้มของความมุ่งหมายการสอนประวัติศาสตร์ในประเทศต่างๆ หลัง สงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา

นับตั้งแต่ได้เกิดสงครามโลกครั้งแรก (World War I ค.ศ.1917) เป็นต้นมา ประ
เทศต่างๆ ในทวีปยุโรปต่างก็เน้นการสอนประวัติศาสตร์เพื่อชาติตนแต่เพียงฝ่ายเดียว มีการ
ทำหិងและประณามประเทศฝ่ายตรงข้ามและในที่สุดลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ก็รุนแรง
ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยอรมัน Karstadt นักการศึกษาชาวเยอรมันได้กล่าวทำหិងเหตุ
การณ์ก่อนสงครามโลกว่า “ในประเทศเยอรมันนี้ เรานิยมใช้คำส่งกันมากมายเหลือเกิน จน
บัดนี้เราได้ใช้คำส่งจนเราจะตายกันอยู่แล้ว ดังนั้นภายหลังสงครามโลกจึงมุ่งหมายในวิชา
ประวัติศาสตร์ในประเทศเยอรมันนี้จึงหันมายึด ความจริงเหนือสิ่งอื่นใด” (Die Wahrheit
uber alles) แทนมติเดิม แต่ในไม่ช้าแนวความคิดดังกล่าวก็ได้ถูกยกเลิกไปในเมื่อฮิตเลอร์
(Adolf Hitler) ก้าวขึ้นสู่อำนาจในเยอรมันนี้และหัน ไปยึดเรื่องชาตินิยม (Nation-
alism) เป็นหลักการแห่งชาติตำราประวัติศาสตร์ในสมัยนั้นจึงมุ่งหมายที่จะสอนให้มีแนวความ
คิดและอุดมการณ์ (Ideology) ยกย่องและให้ความสำคัญประเทศและความเป็นคนเยอรมัน
เหนือชาติอื่นใดกับภารกิจพลเรือนเยอรมันที่ต้อเชื่อและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำในทุกสิ่ง

ในรัฐเซียภายหลังการปฏิวัติใหญ่แล้ว หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก็เน้นจุดมุ่งหมายในการเรียนหลักและการปฏิบัติตามแนวทางของสังคมนิยมภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism)

ในอิตาลี มุสโสลินี (Benito Mussolini) ผู้นำอิตาลีภายใต้ขบวนการฟาสซิสต์หรือคณะเชิร์ทดำ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1919 เป็นต้นมาก็ได้พยายามนำอิตาลีแห่งความรุ่งโรจน์ขยายอาณาจักรโรมันคืนมีชีวิตอีก แนวทางการปกครองบริหารประเทศก็ยึดหลักเผด็จการ (Fascism) พร้อมกับกล่าวประณามประชาธิปไตย “Public Opinion” หรือ “Prebicate” แต่อำนาจอันแท้จริงคงอยู่ในมือของผู้มีอำนาจอันซ่อนเร้นและอยู่ในลักษณะความลับผิดชอบ ดังนั้นความมุ่งหมายของประวัติศาสตร์อิตาลีระยะหนึ่งจึงเป็นการสนองตอบต่ออำนาจ (Power) และเป็นเรื่องของชาตินิยม (Nationalism) เช่นเดียวกับในเยอรมันนี้

ในประเทศฝรั่งเศส แนวทางการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นอกจากจะเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมของชาติต่าง ๆ และอารยธรรมตลอดจนวิวัฒนาการความเจริญก้าวหน้าของประเทศฝรั่งเศสแล้ว กระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศฝรั่งเศสยังกำหนดแนวทางการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมทั้งชั้นเรียนที่สูงกว่าคือในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยโดยมุ่งเป็นการฝึกอบรมเด็กฝรั่งเศสให้ได้เข้าใจถึงภาระหน้าที่ของตนต่อรัฐชาติฝรั่งเศสเมื่อเติบโตขึ้น และจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูงส่งต่อชาติบ้านเมืองด้วย

ในอังกฤษแนวการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีเจตจำนงคือการพยายามให้การสอนประวัติศาสตร์เป็นไปเพื่อการบรรลุความจริงและการทดสอบวิเคราะห์หลักฐานและข้อเท็จจริง (Facts & Data Analysis) ในทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ

ในสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรยายกาการศึกษาการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การให้ความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณและประวัติศาสตร์อังกฤษได้ลดลง โดยได้จัดผนวกเข้าไว้ในประวัติศาสตร์ยุโรป ในขณะที่เดียวกันก็ได้หันไปเพิ่มพูนความสำคัญในเนื้อหาบางเรื่อง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่สำคัญยิ่งก็คือการได้จัดเหตุการณ์ใหม่ ๆ เช่น การรุกแบบสายฟ้าแลบ ขบวนการจารกรรมให้เด็กได้เรียนรู้แทน ส่วนในบรรยายกาหลัง

สงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งปัจจุบันสหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาการสาขาการเมืองโดยเฉพาะมุ่งในด้านการปลูกฝังศรัทธาในอุดมการประชาธิปไตย (Democracy Ideology) การเน้นซึ่งลัทธิมนุษยชน เหตุการณ์ปัจจุบันที่สำคัญที่ได้ให้เรียนรู้ได้แต่การรบแบบสงครามกองโจร ทั้งนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการปรับหลักสูตรประวัติศาสตร์ให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลกโดยมุ่งเตรียมเด็ก “ให้มีความพร้อมในชีวิตเสมอ” เพื่อจักได้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศต่อไปในอนาคต และนั่นก็อาจจะเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของ Ranke ดังได้กล่าวแล้วก็ได้

สำหรับประเทศไทย “คำว่าประวัติศาสตร์ในภาษาไทยเรานั้นเป็นคำที่ได้มาจากภาษาสันสกฤตจากประวัติและศาสตร์มารวมกันเป็นคำผสม เป็นคำใหม่ทพงบัญญัติขึ้นมาเมื่อไม่กี่ปีเอง”¹⁰ (ศจ. สุกิจ นิมมานเหมินทร์กล่าวไว้เมื่อ พ.ศ. 2499) แต่เดิมเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ (History) ของไทยถูกจำกัดไว้ในเรื่องของ “ตำนาน” และพงศาวดาร ดังนั้น สภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ก่อน ค.ศ. 2494 จึงมีการเรียนรวมอยู่ในวิชา “ความรู้เรื่องเมืองไทย” หลักสูตรภาษาไทยและก็เริ่มจำกัดในวงแคบอยู่เฉพาะเรื่องราวประวัติศาสตร์ไทยรวมทั้งประวัติศาสตร์ของบางประเทศที่เกี่ยวข้องกับไทยหรือเท่าที่พอจะหาหลักฐานได้เท่านั้น พ.ศ. 2503 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรครั้งใหญ่วิชาประวัติศาสตร์ถูกจัดให้รวมอยู่ในวิชา “สังคมศึกษา” ในระดับประถมศึกษาเรื่องที่เรียนเป็นประวัติศาสตร์โบราณ จนกระทั่งถึงสมัยสุโขทัยและอยุธยากับเรื่องราวของบุคคลสำคัญส่วนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมีมัธยมศึกษารวมเรียกว่าวิชา ภูมิประวัติศาสตร์ การเรียนการสอนมีความสำคัญและกว้างขวางขึ้นมีการเรียนการสอนทั้งประวัติศาสตร์ ไทยและประวัติศาสตร์ต่างประเทศและเรียนต่อเนื่องเรื่อยไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4-5) หรือเตรียมอุดม 1-2 (แต่เดิม) ไปจนกระทั่งในชั้นวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยซึ่งในระยะหลัง พ.ศ. 2503 วิชาประวัติศาสตร์จึงค่อยมีอิสระในทางวิชาการมีความสำคัญและมีคุณค่าขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับ สภาพการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเท่าที่เป็นมาพอสรุปได้ดังนี้

---

10 สุกิจ นิมมานเหมินทร์, ศจ. “การใช้และความสามารถที่ใช้ประวัติศาสตร์ในประเทศไทย” ปรึชญประวัติศาสตร, เรืองเดิม หน้า 209

1. โดยทั่วไปการเรียนประวัติศาสตร์ในบ้านเรา มักจะไม่ค่อยได้กล่าวถึงถึงปรัชญาหรือวิธีการของประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่มักจะเรียนในรูปของลำดับเหตุการณ์หรือไม่ก็มีการวิเคราะห์บ้างเล็กน้อย ดังนั้น เราจึงไม่ค่อยจะได้พูดถึงประวัติศาสตร์ในแง่ที่ว่าเรียนไปทำไม เรียนเพื่ออะไรและประวัติศาสตร์อื่น ๆ มีจุดประสงค์อย่างไร¹¹

2. ตำราประวัติศาสตร์มีน้อยเนื่องจากคนไทยมีวัฒนธรรม ไม่นิยมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับหรือเกี่ยวกับตนเองมาเป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นเพราะคนไทยขาดประสบการณ์ และ “ไม่เคยใช้วิธีพิจารณาตามเหตุผลมาก่อน มีหน้าที่ยังไม่เคยมีความสะดวกใจและโอกาสจะเผยแพร่เรื่องตนเองเสียอีก”¹² ดังนั้น ข้อมูลในทางประวัติศาสตร์จึงมีน้อยสำหรับประกอบ การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญาแก่คนไทยให้ฉลาดทันเทียมเด็กชาติอื่น ๆ

4. การเรียนการสอนเน้นเนื้อหา (Content) บางทีก็เน้นเฉพาะหนังสือแบบเรียน ที่ครูหรือโรงเรียนได้เลือกสรรมาให้เรียน

5. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความภาคภูมิใจในวิชาและไม่เข้าใจจุดประสงค์ของประวัติศาสตร์ (Historical Objectivity) ตลอดจนไม่มีแนวหรือจุดมุ่งหมาย (Aims) ในการเรียนแต่อย่างใดเลย

5. บรรยาการการเรียนการสอนเต็มไปด้วยความน่าเบื่อหน่ายที่ผู้เรียนต้องจำ พ.ศ. ชื่อ บุคคลสำคัญ สงคราม พระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดิน การแย่งชิงราชย์ เป็นต้น โดยผู้สอนปลูกฝังมโนทัศน์ (Concept) ที่ผิดๆว่า “เรื่องที่สำคัญต้องท่องจำเอาไว้” ตลอดเวลา และทุกสิ่งโดยที่มีการเรียนการสอน ก็มีการย้ำว่าเป็นจริงตามนั้น ด้วยการออกข้อสอบ “วัดความจำ” ในการสอนทุกครั้ง

6. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความรู้สึกตรงกันบางประการว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไร้สาระและใช้ไม่ได้กับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดและเป็นเรื่องของการขาด ประสบการณ์ และขาดการพิจารณาความจริงให้ถ่องแท้ จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่งเสมือน Henry Ford มหาเศรษฐีเจ้าของบริษัทรถยนต์ Ford ซึ่งกล่าวประณามว่าประวัติศาสตร์เป็น “ขยะ” (bunk : Junk) แต่หารู้ไม่ว่าความเติบโตก้าวหน้าของบริษัท Ford ซึ่งอาศัยข้อมูล

¹¹ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, คร. “ประวัติศาสตร์และปรัชญาของตะวันตก เรืองเดิม, หน้า 167

¹² เวอร์จิเนีย ทอมป์สัน, (Virginia Thomson) กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ *Thailand : The New Siam* อังโน, สก๊จ นิมานเทมินทร์, เรืองเดิม, หน้า 230

ประวัติศาสตร์ของบริษัท Ford ตั้งแต่แรกคือ ข้อบกพร่องของการปฏิบัติงาน การใช้เทคนิค การสำรวจตลาด และแนวโน้มของความต้องการของผู้ซื้อ แล้วจึงเติมการปรับปรุงนำไปสู่วิวัฒนาการความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ (Achievement) ขึ้นมา การหันหลังให้ประวัติศาสตร์ทำให้ประวัติศาสตร์ เกิดข้อ บกพร่องในสังคมมนุษย์อย่าง น่าเสียขายเสมอมา ดังที่ ศจ. สุกิจ นิมานเหมินทร์กล่าวไว้ว่า “งานวิชาการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่แล้วๆ มา มักเป็นเพราะรัฐบาลนั้นจะเป็นตัวความจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม ได้หันหลังหรือหลบหลีกตา ให้วิชาประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตามวงวิชาการประวัติศาสตร์ตลอดจนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมากเพราะ ได้มีความพยายามที่จะปลูกฝังปรัชญา อุดมการณ์ และค่านิยมในทางประวัติศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษาซึ่งจะออกไปเป็นครูสอนประวัติศาสตร์ มีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการเรียนและวัดความจำไปเป็นการสร้าง Concepts แห่งความเข้าใจ (Understanding) การนำไปใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) และแม้แต่การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินค่า (Evaluation) ก็มีทำกัน ทั้งนี้ ก็เนื่องจากความพยายามของนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร. สืบแสง พรหมบุญ และ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ดังนั้น เราจึงอาจจะหวังได้ว่าอนาคตในการเรียนการสอนและการเรียนประวัติศาสตร์ของประเทศไทยคงจะมีแนวโน้มดีขึ้น มีคุณค่าขึ้น เนื่องจากมีการพัฒนาทั้งคุณภาพของคนและวิธีการมาเป็นลำดับ